

ПРО ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

Виступ академіка НААН України М.Д. Безуглого

Минув рівно рік від того часу, як було обрано нову Президію Національної академії аграрних наук. Тож дозвольте зупинитися на декількох загальнодержавних питаннях аграрної науки, які ми намагалися вирішити впродовж цього року.

Організація наукового процесу, зокрема (а може, і насамперед) його фінансове забезпечення, — це наша найгостріша проблема. Ми глибоко вдячні Борису Євгеновичу за його ініціативу стосовно роботи Ради президентів академій наук України. Протягом року ми зверталися до Президента України, Уряду, Верховної Ради щодо вирішення питань фінансування української науки. Однак у результаті — маємо таке фінансування, яке маємо. Більше того, працюючи в Міністерстві аграрної політики й аналізуючи загальний стан державного бюджету, я переконав-

ся, що виконання Закону України «Про науку та науково-технічну діяльність» у частині її фінансування в обсязі 1,7% ВВП, на превеликий жаль, є малоімовірним у найближчі роки. Тому пошук внутрішніх ресурсів у наших академіях, напевно, має стати одним із головних напрямів покращення стану науки. Національна академія аграрних наук пішла саме таким шляхом. Можливо, деякі наші підходи є дискусійними, тому ми будемо глибоко вдячні колегам з Національної академії наук за конструктивну критику і пропозиції щодо покращення роботи.

Передовсім я хочу поінформувати вас, що впродовж року ми розробили Концепцію реформування і розвитку аграрної освіти та науки, яку схвалив Уряд. Минулого року в нашій Академії було проведено реформування за організаційним, науковим та інноваційним напрямками.

Зосередимось на організаційному питанні. Згідно з Програмою оптимізації чисельності наукових установ, їхньої структури та кількості працівників, у нас зменшено загальну чисельність установ із 119 до 86. Таким чином, вивільнено значну кількість адміністративних одиниць. При цьому кількість національних наукових центрів залишилася незмінною — 11, однак число галузевих і регіональних інститутів було скорочено з 52 до 32. Зважаючи на істотні структурні зміни, що відбулися в НААН у 2011 р., Загальні збори затвердили нову структуру Академії, за якою в ній

функціонують 4 відділення: землеробства, меліорації та механізації; рослинництва; ветеринарної медицини та зоотехнії; аграрної економіки і продовольства.

Нові засади діяльності Академії знайшли відображення в її Статуті, затвердженому Кабінетом Міністрів 28 березня 2012 р. Статут містить 25 нових статей, що регламентують діяльність Академії, зокрема, кількість каденцій, встановлення вікових обмежень для керівних працівників Президії та наукових установ Академії. Отже, ротацію кадрів, омолодження керівного складу НААН України затверджено інституційними документами. Це питання розглядалося на Загальних зборах НААН і здобуло загальну підтримку.

У межах фінансування наукових установ Академії в поточному й наступному періоді поставлено завдання зменшити частку заробітної плати і соціальних нарахувань на неї до 60%. Нагадаю, що ще в 2010 році ця частка становила 95%. Цього року співвідношення зарплатні й нарахувань на інші витрати становить 70 і 30% відповідно, а в 2013 році дорівнюватиме 60 і 40%. Таким чином, усі наукові установи нашої Академії мають можливість за рахунок державного бюджету забезпечити себе всіма комунальними послугами і робити мінімальні витрати власне на організацію наукових досліджень.

Відносно реформування інноваційної роботи. До кінця 2012 р. в Україні буде створено 7 зональних науково-інноваційних центрів, відповідно до наших природно-кліматичних зон: Кримський, Північно-Степовий, Південно-Степовий, Лівобережно-Лісостеповий, Правобережно-Лісостеповий, Поліський, Карпатський. Ці центри займаються вивченням потреб аграрного ринку в новітніх аграрних технологіях, а також є лідерами інноваційної діяльності і надають дорадчі послуги сільгосптоваровиробникам. Інноваційна діяльність — пріоритетний напрям роботи нашої Академії. Її наукові центри тісно співпрацюють з Урядом, Міністерством аграрної політики, розробляючи національні й галузеві програми.

Прикметною є цільова переорієнтація формування тематики наукових досліджень на забезпечення наукового супроводу комплексних галузевих програм. Уже перший рік реалізації цих програм дав змогу аграріям, незважаючи на непрості природні умови, отримати в 2011 році рекордний урожай зерна — 57 млн т, значний урожай олійних культур та інші позитивні результати.

Дозвольте зупинитися лише на одній програмі, що має загальнонаціональний характер. Це програма «Зерно України», що за рішенням Уряду стала національним проектом. Її реалізація дасть можливість Україні, починаючи з 2017 р., вийти на виробництво 80 млн т зерна. Хочу відзначити плідну співпрацю в цьому напрямі з науковими установами Національної академії наук України (значну роль тут відіграв академік В.В. Моргун). Внесок учених НАН України у вирішення цієї проблеми важко переоцінити.

Ідею створення нової глобальної стратегії України на світовому зерновому ринку було розглянуто 29 березня поточного року на Загальних зборах НААН України. У контексті реалізації зазначеної ідеї Україні спільно з FAO потрібно розробити концепцію формування Фонду стратегічного запасу зерна при ООН і визначити місце і роль у ньому України, яка, за нашими оцінками, могла б щороку поставляти понад 10 млн т тільки продовольчого зерна до такого фонду. Ми сподіваємося на підтримку НАН України щодо такої глобальної ініціативи. Вважаємо, що цю ідею можна винести на міжнародний рівень у формі доповіді Президента України на сесії Генеральної Асамблеї ООН з питань зернового регулювання економіко-фінансових катаклізмів, продовольчих, енергетичних та екологічних проблем. Важливою є підтримка НАН України і в започаткуванні обговорення такої ідеї державними і громадськими органами, науковою спільнотою, в тому числі й у рамках проведення спільних заходів з відзначення 150-річчя від дня народження академіка В.І. Вернадського.

Без подальшого розширення співпраці вчених двох Академій не варто сподіватися на значні наукові успіхи, особливо у фундаментальних дослідженнях. Упродовж минулого року налагоджувалася координація між науковими центрами наших Академій з питань біотехнології, фізіології рослин, ентомології, гербології, мікробіології, екології. Найтіснішу співпрацю було встановлено з Відділенням загальної біології Національної академії наук. Найважливішою подією 2011 р. у нашому співробітництві стало засідання президій двох Академій з питання «Біотехнологія: шляхи розвитку і роль у вирішенні проблеми продовольчої безпеки держави», на якому було дано високу оцінку дослідженням з цього напрямку й ухвалено рішення з їх розширення.

Насамкінець повернувся до питання про забезпечення науково-дослідних установ коштами. Суттєвим джерелом надходжень виступає інноваційна діяльність. Так, у 2011 р. у

НААН у 1,5 разу збільшилися надходження позабюджетних коштів: на 1 гривню державного бюджету ми заробляємо 48 копійок позабюджетних коштів. Важливо, що в разі збільшилися надходження за інтелектуальну складову впровадження наукових розробок (роялті, ліцензійні угоди тощо), вони становлять понад половину загальних надходжень від упровадження наукових розробок.

Ми поставили завдання: за 3 роки досягти співвідношення коштів державного бюджету і позабюджетних 1:1. Безперечно, вирішення фінансових проблем наукової сфери за допомогою самофінансування не забезпечить належного рівня її розвитку. Тому консолідація зусиль усіх національних академій, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації, вищих навчальних закладів надзвичайно важлива для відпрацювання державної політики в галузі науки.